

Зважаючи на геостратегічне розташування, транспортний, фінансовий та енергетичний потенціали регіону Східної Європи, геополітичним центром якого є Україна, справді важливий з точки зору забезпечення енергетичної безпеки цього простору, адже в трикутнику «Росія – Україна – ЄС» провідне місце належить українській, проміжній ланці. Однак сьогодні справа не в значущості Української держави та її розвинутої інфраструктури газо- і нафтотранспортних трубопроводів для забезпечення енергостабільності на стику Європи й Азії: наразі ключовою проблемою стало збереження цього статусу і, як наслідок, розбудова власної зовнішньої енергетичної політики безпеки.

Рік членства в ЄС. Упровадження Енергетичної стратегії України до 2030 р. (від 15 березня 2006 р.) має забезпечити перетворення України на впливового й активного учасника міжнародних відносин у сфері енергетики, зокрема, через участь у міжнародних і міждержавних утвореннях та енергетичних проектах. Тому інтеграція української енергосистеми до енергетичних мереж ЄС є складовою стратегічної мети України щодо подальшого вступу до цієї організації.

Українська держава є чи не найактивнішим учасником багатосторонньої тематичної платформи «Енергетична безпека» і реалізації енергетичних проектів-флагманів у рамках Ініціативи Євросоюзу «Східне партнерство». Зокрема, підготована й поступово впроваджується програма інвестиційної підтримки використання енергоефективних технологій та альтернативних джерел енергії в Україні. У липні 2009 р. Швеція, що головувала в ЄС, започаткувала «Ініціативу щодо енергоефективності та захисту навколишнього середовища у Східній Європі/Україні», у рамках якої ЄК висловила принципову готовність надати 50 млн євро протягом п'яти років з бюджету Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП) для України з метою створення Фонду підтримки цієї ініціативи. 24 вересня 2010 р. в Скоп'є було підписано протокол про приєднання України до договору про заснування Енергетичного співтовариства: 1 лютого 2011 р. Українська держава стала повноправним членом цієї організації.

У принципі, приєднання України до ДЕС стало важливим кроком на шляху до створення в Європі єдиного стабільного ринкового середовища обігу енергопродуктів, а також реальної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, зокрема в енергетичній галузі. Однак прагнення Європи позбавитися енергозалежності від країн Перської затоки та зміцнити свою безпеку в питаннях транспортування енергоресурсів спонукає її до зближення з Росією, яка, маючи значні ресурсо-сировинні запаси, істотний промисловий та інтелектуальний потенціал у сфері паливно-енергетичного

комплексу (ПЕК), об'єктивно є великою енергетичною державою і щороку відіграє дедалі помітнішу роль у світовій енергетичній політиці.

<...> Діалог з Баку. Україна активно шукає шляхи диверсифікації поставок енергоносіїв до Європи, однак, на відміну від Росії, через власну ГТС, тобто в обхід Москви. Так, чи не найбільшим джерелом енергоносіїв у своїх намаганнях урізноманітнити ресурсні поставки на власну територію й наповнити вітчизняну транзитну мережу «неросійськими» нафтою й газом Україна розглядає Азербайджан. До Баку й звернувся офіційний Київ одразу після «газової кризи» 2006 р. Адже енергетична сфера є чи не найважливішою для обох країн у рамках ГУАМ. Саме ці дві країни продовжують реалізацію так званого проекту Євразійського нафтового транспортного коридору (ЄАНТК), запустивши нарешті 2010 р. нафтопровід Одеса – Броди в аверсному режимі. Справді, домовленості щодо продовження нафтопроводу до Плоцька й Гданська, транспортування 2010 р. в Україну 1,5 млн т азербайджанської нафти є позитивними моментами. Але постала проблема її переробки: першочергово, перебуваючи в конфлікті з РФ, Білорусь погодилася на переробку венесуельської й азербайджанської нафти на НПЗ у місті Мозир. Наразі суперечності усунуто, а мозирський НПЗ перебуває на «плановому ремонті»: якщо так триватиме й далі, перекачування каспійської нафти до ЄС через Україну стане для Азербайджану просто не вигідним. Купувати ж для українських НПЗ азербайджанську нафту, яка, до речі, якісніша за російську, з огляду на її високу вартість Українській державі економічно може бути не дуже й вигідно.

Обидві сторони, розуміючи це, єдиний вихід убачають у продовженні нафтопроводу Одеса – Броди до Балтійського моря. Зацікавлена Польща навіть пропонувала виділити відповідне фінансування в межах політики Східного партнерства Євросоюзу, проте такі ініціативи залишилися непочутими. Та без якихось змін про налагодження постачання азербайджанської нафти до країн ЄС в обхід Росії доведеться забути, що аж ніяк не на руку Україні, адже її північна сусідка вже майже добудувала альтернативний українській транспортній системі нафтопровід БТС-2, що оминатиме і Україну, і Білорусь, і Польщу (БТС-2 – система магістральних нафтопроводів, яка дасть можливість зв'язати нафтопровід «Дружба» з російськими морськими портами на Балтійському морі). Як наслідок, може виявитися, що російська нафта не потече ані через Польщу, ані через Україну, ані через Білорусь, і нафтопорт у Гданську залишиться без російського «чорного золота», адже наразі Росія транспортує нафту саме через цей морський транспортний вузол. Тож постає питання, чи розгляне

Єврокомісія можливість співфінансування будівництва в рамках реалізації проекту ЄАНТК: у разі позитивного висновку брюссельських експертів Єврокомісія виділить Польщі частину коштів на добудову нафтопроводу Одеса – Броди до Плоцька й Гданська. Україна ж знову буде цілковито задіяна в постачанні енергоносіїв до Європи.

Українські урядовці планують отримати з Баку ще й скраплений газ: для цього на Чорноморському узбережжі буде споруджено спеціальний LNG-термінал, до будівництва якого наразі планують залучити чи то австрійських, чи то британських технологів. Необхідне ТЕО вже розробляється іспанською компанією Socoin. У березні 2010 р. уряд України затвердив план заходів з реалізації проекту будівництва терміналу з перевалки скрапленого газу на узбережжі Чорного моря, зазначивши, що розрахункова вартість проекту становить близько 1 млрд дол. Планується, що до його реалізації долучаться ще й Грузія та Румунія. Відповідні домовленості підписано між Україною та Азербайджаном у січні 2011 р. в Давосі (Меморандум про співпрацю щодо організації постачання скрапленого газу в Україну). Передбачається, що 2014 р. Україна отримає 2 млрд куб. м скрапленого азербайджанського газу, а 2015 р. – уже 5 млрд. Однак, за деякими даними, проектна потужність терміналу становитиме 10 млрд куб. м блакитного палива. Тож, як забезпечити його повноцінне наповнення, залишається загадкою.

Можливо, сама перспектива диверсифікації українського ринку змусить «Газпром» бути поступливішим. Однак є ймовірним і інший сценарій: Москва може досить жорстко відреагувати на такі заяви України й, зрештою, «притиснути її до стіни». Припустити можна й таке: українська сторона є просто учасником складної багатопозиційної гри Азербайджану щодо створення конкурентного середовища, навіть ажіотажу навколо своїх енергоресурсів між потенційними споживачами, починаючи від російського «Газпрому», Ірану, Туреччини, ЄС і консорціуму Nabucco й закінчуючи Чорноморськими державами, зокрема й Україною (**Цифра Ю. Енергетичний Фен-Шуй: пріоритети розстановки ресурсних позицій // Віче** (<http://www.viche.info/journal/2924/>). – 2012. – № 1).